

DE LEOPARDI
ULTIM CANT DE SAFO

Plàcida nit. Llum feble i vergonyosa de la lluna que es mor. I tu que apuntes dalt de la roca, en la callada selva nunci del dia! Cars i delitoses, mentre el fat ignorava i les erinies, fòreu al meu esguard; tanta dolcesa desplaçà avui a ma terrible angoixa. Ara només reviu l'insòlit gaudi quan per l'aire puríssim giravolta i pels camps trepidants, la polseguera dels vents; i quan el carro greu de Júpiter rodola al damunt nostre, sotragueja, i divideix els àmbits tenebrosos. Plau-nos arrossegar-nos entre núvols, per les afaus i valls pregones, mentre s'esveren els ramats i en la dubtosa ribera encimbellada sentim l'estrepit de la torrentada.

Bell és el teu mantell, divina volta, i bella ets tu, terra en saó. D'aquesta beutat immensa ni un bocí la misera Sàfo de mans del fat cruel rebia, ni dels númens tampoc. Dels teus reialmes sobers, sóc, oh natural! enamorada no corresposta i hoste vil, i adreço les pupil·les i el cor als teus encisos suplicant endebades. No em somriuen la platja assolada ni l'etèria porta de l'Orient; ja no em saluden els murmuris dels feigs ni les passades dels pintats ocellets; i allí on desplega candorós rierol la pura sina sota els salzes corbats, el meu peu lúbric de l'aigua s'allibera fugint així de la flairant ribera.

¿Quin greu error, o quins nefands excessos marcaren ma naixença, quan tan àvols per mi han estat el cel i la fortuna? ¿En què he pecat, infant, quan és ignara de malvestat la vida, o quan cedia, esmorteït i orfe de juvenesa, al fus rabent de la inflexible Parca el meu tèrbol estam? Paraules folles escampa el llavi teu; els fets fatídics un seny arcà regeix. Tot és misteri tret del nostre dolor. Prole oblidada, naixem pels plors i la raó s'escuda a la sina dels déus. ¿Oh encís, oh dèria dels tendres anys! Només les aparences eternament impere en la terra, per un voler del Pare; i les heroiques empreses o les veus de docta lira cap virtut no ha embellit quan d'una pobra túnica han eixit.

Morim. Espars per terra el vel indignat vers Plutó tornarà l'ànima nua i del fat arbitrari les errades cruels esmenarà. Tu que m'inspires amor i fe pregon, i un indomable desig va i furios, que em desconhorta, viu feliçment, si pot viure en la terra, feliç, algun mortal. Per mi no vessa Júpiter el seu vas de dolç beuratge, avar com és, puix que els enganys i el somnis de la meua infantesa ja moriren. Els jorns alegres d'aquell temps passaren. Sols resta el mal i la vellesa i l'ombra de la gèlida mort. Dels delitosos errors i dels llores volguts, el Tàrtar em rescabala; l'ànima valenta se'n va amb la trista Diva, la negra nit i la deserta riba.

Alfons MASERAS

AUSIAS NO POT ESSER POETA

Ara, tot just acabada la carrera, ajudava el seu pare: preparava les injeccions i acompanyava les visites a la porta.

Les tardes, de les tres fins a les sis, les passava dins del despatx, darrera aquella porta clavetejada que de petit li feia tant de respecte.

Com li agradava recordar les seves impressions d'infantesa, de quan encara no sabia que havia de fer de metge! La seva infantesa fou feliç en la comoditat d'una casa benestant i en la satisfacció d'una atmosfera d'importància i superioritat.

El pare, ben vestit, ben afeitat, amb uns cabells llunts clenxinats curosament i les ulleres d'or pessigant-li l'entrecella, tenia un aire de senyor i de savi. La mare sabia parlar una taula exquisidament, portava la casa amb admirable ciència, triava per a la seva família menjars delicats, vestia amb sobria elegància i llegia el "D'ací, d'allà".

Ausiàs i les seves germanes, Mireia i Elisenda, jugaven al terrat o a la galeria, al capdavant de tot d'aquell pis tan llarg. Tenien prohibit, quan era hora de visita, passar del menjador. Però alguna vegada s'escorrien de puntetes passadís avall — la catifa els esmorteïa els passos — i miraven per l'esclatx del cortinatge: veien un bocí de rebedor, amb el Sant Jordi de bronza i, enllà, un bocí també de la sala d'espera, gent asseguda, la porta de cuir clavetejada per la qual, quan s'obria, obliaven un moment el pare. Quan el veia allí, tan estirat, a l'altra banda d'aquella gent desconeguda, no li semblava el seu pare. I aquell despatx on entrava ben poques vegades li feia l'efecte d'un lloc sagrat; tot, allí, feia respecte: la gran taula solemne, les butaques amb l'olor de totes les visites, aquell quadre a l'oli que tothom tractava amb tants miraments, l'estatueta i el vell pot d'apotecari (que llavors el trobava!) i aquells llibres tan bonics de fora, amb daurats i tot, un dels quals li deien que era escrit d'un poeta que es deia com ell. I la sala de cures al costat, amb aquells metalls tan brillants, aquella blancor, aquella lluentor d'eines i aquella transparència de vidres, feia esgarriar! Ausiàs només la mirava de cua d'ull.

El doctor Roca mai no havia tingut il·lusió que el seu fill fos metge. Potser perquè ell no exercia la carrera amb massa brillantor i que era gràcies a les rendes heretades que podia mantenir la família amb una decent esplendidesa. El doctor Roca, això sí, tenia una gran cultura, si no era un gran metge. Llegia molt tot el que no fos obres de medicina. Era bibliòfil i posseïa una bella col·lecció d'edicions rares i luxoses. Quan parlava, deixava parats els oïents per la seva erudició i les seves frases acurades. No podia sofrir en la seva família una paraula lingüísticament incorrecta; renyava els seus fills si deixaven anar un "bueno" o un "menus" après de les minyones i molt sovint reprenia la seva muller pel vici de salutar dient "bones tardes".

— Blanca, no siguis així. ¿Què costa de parlar bé? No dius "bon dia" i "bona nit"? Digue's, doncs, "bona tarda". ¿No veus que

és un castellanisme, "bones tardes"? I, a més, és una expressió illògica.

La mare no estava pas descontenta de la mania del seu marit. Al contrari, li plaia de palesar que la seva era una casa on regnava la intel·ligència. Procurava que els seus fills en tinguessin el convenciment. I ho sabien, ells, que havien nascut destinats a ésser intel·ligents; que els caldria estudiar, que els caldria mirar amb

— Aquest haurà d'ésser poeta, per fer honor al seu nom!

El marrec només sabia que ésser poeta volia dir escriure un llibre com aquells de les cobertes boniques. I no li semblava pas difícil ni desagradable. Fins estava convençut que un dia o altre l'escriuria; quan fos gran, qualsevol moment que es decidís a posar-s'hi. Ompliria tots els fulls i, té, ja està!, ja hauria aconseguit el seu

amor els llibres que el pare col·leccionava, parlar com ell i portar el cap alt com correspon als intel·lectuals superiors.

A la mare més que res li agradaven els versos. Tenia tot un prestatge ple de llibres de poemes, relligats coquetament. I es posava tota cofoia quan algú deia del petit Ausiàs:

destí. Més n'omplia a escola, de fulls!

Encara es recorda de la cara contrariada que posà la seva mare un dia, quan ell tenia vuit anys, que li preguntaren:

— Nen, què voldràs ésser tu, quan siguis gran?

En aquell moment es sentí al carrer la trompeta de l'escombroire. Ausiàs se l'imaginà al mig del carrer llançant gallardament a l'aire aquells sons estridents com un conjur que feia baixar de totes les cases les dones amb les galledes. I contestà, decidit:

— Escombroire!

Tots tres estudiaren el batxillerat. (Es clar!) Ausiàs, sense fred ni calor, com un

deure una mica pesat; amb tot de notes fluïxes i alguns suspens per entremig; sense preferències per cap assignatura i amb força mandra per totes. Elisenda, brillantment, ràpidament: es passava hores i hores de cap als llibres; sens dubte, era la més convençuda del seu destí. Mireia, amb aversió per les ciències, especialment les matemàtiques, i amb una gran quantitat de suspensos.

Durant els vuit anys que per ell durà el batxillerat, no parà de sentir les amonestacions del pare i la mare que volien impulsar-lo a triar una carrera i a escorcollar-se per a descobrir-se una vocació. Ell, ni sabia com fer-ho per a escorcollar-se, ni sentia mai cap senyal de vocació; fins arribava a dubtar que la vocació fos una cosa que es deixés conèixer, si és que, pel que semblava, era cert que totes les persones intel·ligents havien de tenir-ne.

Amb el temps acabà per decidir que estudiaria per metge; seguir les petges del seu pare li semblà el més còmode. Ningú a la casa no s'entusiasmà amb la seva decisió, però l'acceptaren.

Mentrestant, Mireia es negà en absolut a seguir estudiant. Com que calia fer una cosa o altra, volgué dedicar-se a la música. Aleshores tots s'embaïllaren de sentir-li tocar el piano, amb l'esperança i el secret convenciment que Mireia seria una gran pianista. Però Ausiàs trobava sense suc ni bruc els concerts de la seva germana, encara que no s'atreïa a dir-ho perquè això hauria estat ofendre l'Indubtable superioritat de la família.

Elisenda, en canvi, estava decidida a seguir el camí pur de la intel·lectualitat. Entrà a la Facultat de Lletres. Parlava tot sovint dels clàssics; discutia amb el pare; comentava amb la mare els seus poemes preferits, amb tot alligador. Ausiàs pensava que Elisenda semblava que s'hagués empassat una canya, de tan tivada que anava; i potser Mireia pensava el mateix; però ni l'un ni l'altre no gosaven dir-ho, convençuts que llur germana era la quintessència de l'aire i l'esperit de la família.

Al noi els llibres no l'atreïen gens. Hagué de llegir Ausiàs March, per força, perquè era com si diguessim el seu patró. I, després de llegir-lo, provà de fer versos; no en sortí i quedà convençut que feia bé de seguir la carrera del seu pare.

A la Facultat, un company li féu conèixer les delícies de les novelles d'aventures comprades als quioscos en quaderns de vint cèntims. I sortí tenia d'això, en les classes avorrides d'assignatures difícils. Si a casa ho sabessin! Però no ho sabien; ell se n'amagava com d'un pecat.

Als vint-i-cinc anys, amb penes i treballs, acabà la carrera. El pare li proposà de fer el doctorat, però ell digué que hi renunciava per ara: estava cansat d'estudis.

— Què penses fer, doncs?

— Ajudar-te a tu, pare.

— Bé.

I començà a actuar amb la xeringa de les injeccions, dins d'aquell santuari de la saviesa del pare, sota la mirada etèria del nom d'Ausiàs March escrit en lletres daurades al llom d'una preciosa relligadura de pergamí.

A baix de casa hi havia un estanc. La noia de l'estanc li agradava: era fina com aquelles noies que dibuixa en Junceada, però amb un puntet de malícia. Ausiàs pensava que si fos fill de l'estancuer, en lloc d'ésser-ho del doctor Roca, seguiria també l'ofici del seu pare i podria estar-se a l'estanc, de cap al taulell, llegint novelles d'aventures que compraria al quiosc de la cantonada a vint cèntims el quadern.

Anna MURIA

(Il·lustr. i6 "Artech")

MERIDIA NS

COLETTE

Durant molts anys he viscut, per ignorància, menysprejant les obres d'aquesta escriptora francesa que podem agermanar a la dissortada Katherine Mansfield. Ara, en considerar la meua absurda negligència, he comprovat que la meua actitud de renúncia estava presidida per l'efecte que em produïa el nom de Colette. El meu "psicòleg", presumint de sagaç i de perdiguier, en trobar-se amb un llibre encapçalat amb aquest nom, dictava a la meua mà un gest de superb rebuig: — "Enllà la fragilitat i la picardia! A mi la substància i el seny!" i, Colette, només que amb el seu nom, anava nodrint el meu prejudici en contra d'ella.

Potser algú dels que ara em llegeixen recordarà que no fa molt temps, i en aquesta mateixa secció, vàreu parlar amb sincer entusiasme d'un llibre de Colette, "La maison de Claudine", aventurant-me a traduir-ne un fragment. Ara — oh, inefables llibreries "de vell"! — he llegit la "suite" d'aquell llibre dels seus records d'infant. "Sido" és el seu títol. Sido: nom amb el qual el pare de Colette anomenava la seva muller "l'únic ésser, al món", que l'anomenà mai amb aquest nom tan íntim.

Esmento aquest llibre no pas per comentar-lo, ni tampoc per proclamar públicament el meu pecat de suficiència, sinó perquè — per pur presentiment — sospito que Colette, especialment entre les noves promocions, no és llegida — i menys encara en aquestes obres d'una emoció tan viva i d'una poesia tan vera, i perquè entenc que la seva lectura pot servir d'exemple i de lliçó.

DE "SIDO"

Encara infant, Colette estimava tant l'alba que, la seva mare, "Sido", li atorgava la recompensa de cridar-la a les tres del matí, quan encara "tot dormia dins un blau original, humit i confús" per tal que pogués admirar-la a ple camp.

Tornava amb les campanades de la missa primera. Mai, però, abans d'haver menjat a ple, mai abans d'haver, dins el bosc, descrit un gran circuit de gos que caça tot

sol, i d'haver assaborit l'aigua de dues fonts perdudes, que jo reverenciava. L'una emergia de la terra amb una convulsió cristal·lina, una mena de sanglot, i ella mateixa fressava el seu lit arenós, però es descoratjava, nou-nada, i es capbussava de nou sota terra. L'altra font, gairebé invisible, fregava l'herba com una serp, s'installava secretament al centre d'un prat on narcisos, floris en ròdol, delataven ells sols la seva presència. La primera, tenia gust de fulla d'alzina, la segona, de ferro i de tija de juncí. Pel sol fet d'evocar-les destijó que llur sabor m'omplís la boca al moment en què tot finirà, i que amb mi pugui endur-me aquest glop imaginari...

Aquest estil d'una agilitat rara, d'una delicadesa tan trencadissa, es rebella a tota versió; té alguna cosa de perfum, de pol·len, de llum molt singular que només es lliurena a través de la lectura en l'original. La poesia es lliga secretament a les paraules, a la manera especial que té Colette d'ordenar-les, al so commovedor que a vegades té la simple enumeració d'unes flors i a aquest no sé què que fa l'elegància personalíssima de la seva prosa.

EL "FAUST" EN CATALA

He tingut a les meves mans les "galeries" de la traducció catalana del "Faust" que, en la versió íntegra de Josep Lleonart, publicarà molt aviat "Edicions Proa". Hem sentit una emoció especial. L'emoció que tot escriptor experimenta en posar-se en contacte amb Goethe, venia, aquesta vegada, intensificada pel goig de saber-lo incorporat al català. I, encara, a través de la seva obra magna. Pensàvem en el fervor que aquest llibre suscitarà entre els escriptors i els lectors, entre els vivents i els futurs. Maragall s'estremiria en rebre'l de les mans d'un dels seus deixebles més fidels — el més fidel, potser, i l'únic, Josep Lleonart, que manté en actualitat el to de la seva lírica. I la nostra emoció es feia més pregonja encara subratllada per aquesta circumstància tràgica de la guerra: l'obra màxima de l'autor d'un país que atempta fa dos anys contra la nostra llibertat és incorporada al català — i no pas intencionalment — amb un atzarós però gairebé diví sentit de rèplica.

UN NOU "DICCIONARI ENCICLOPÈDIC CATALA"

Després d'haver publicat el "Diccionari Enciclopèdic Català" en quatre gairebé sumptuosos volums, l'Editorial Salvat ha publicat en un sol volum una edició reduïda d'aquesta obra. En veure'l, se us acut immediatament la idea d'associar-lo al "Diccionari General de la Llengua Catalana" de Pompeu Fabra i, mentalment, tant es complementen, de transformar-los en una sola obra.

Dos volums massissos, densos, que exemplaritzen la feina ben feta, testimonis d'aquella artesanía tan cara a J. Pous i Pagès.

Aquest "Diccionari Enciclopèdic Català" de la casa Salvat, és un instrument de treball que es feia indispensable. Està fet amb cura, amb un desig de servir intel·ligentment Catalunya; amb una sobrietat plena de fervor i, qualitat que ens el fa doblement estimable, escrit en un llenguatge net, austere, directe.

Heus ací una arma més per a defensar la cultura; i un nou motiu per a ennobrir el nostre orgull.

AUS DE MAL TEMPS, PER VIADER

LES "HORACIANES" DE COSTA I LLOBERA

Jo no sé llibre català més actual en aquests moments que les "Horacianes" de Costa i Llobera.

Perquè jo no conec un breuari de fortitud i catalanitat com aquest volum, tot d'or, de la nostra poesia. La qual ben poques vegades ha pogut arribar a un grau tan eminent d'inspiració, brollada de l'espiritualitat més noble i culta, expressada en forma tan pura, perfecta i harmoniosa.

Són ben bé grecs aquests versos per la llum joiosa i la severa gràcia i la sobirana harmonia; romans per la fortitud; catalans pel seny i per mil dolços i rialles i aïolleses sonoritats. Que poques vegades l'expressió de les més nobles essències de Catalunya no havia pogut assolir, com en aquest llibre, la rica justesa de que són dignes.

Poesia més que d'imatges concretes, tota entrelligada d'energies que vénen de la clara intel·ligència, de la ferma voluntat i fins, diríeu, dels músculs educats per a l'acció que la fortitud espiritual guia. Per això aquelles energies, tot lleugres, es comuniquen al vostre ésser espiritual i físic; llum joiosa en l'esperit, tensió saniosa en els nervis i els músculs, ardor de bon vi en la sang, com si es tornés més raja i més activa.

Font perenne per a nosaltres de dignitat, de serenitat, de coratge i heroisme. Curs amics qui són als camps de batalla n'han fet l'experiència. Poques lectures com aquesta els han llevat encomiaments momentanis, els han encomanat més coratjosa fermesa i convicció.

Si la poesia de Verdaguer és, per essència, àdhuc quan trona èpicament, dolç, amor la de Maragall, elegant i fina llangor la d'Alcover i la de Carner robusta formosa de la paraula, la de Costa i Llobera és virior ferma i segura.

Fortitud, ja ho he dit; salut moral i física; equilibri de molt clara intel·ligència i molt educada sensibilitat, en plenitud de vida i de cultura.

Costa, Llobera es reclamava en aquests versos d'Horaci, el més perfecte i més lúcid dels poetes llatins. Però bé podem assegurar que en la poesia de Costa i Llobera, en aquestes "Horacianes" sobretot, es mostra un aliatge més fort i més pur que en la d'Horaci; en què de tant en tant, decadiments voluptuosos, defallències malaltisses, delaten blànors d'epicúria decadència, d'home no sempre prou ferm ni prou pur. I és que en el nostre gran llibrador de fortituds i gràcies l'assimilació d'essències de l'antigor grega i romana, ha estat feta, no sols amb el gust més clarividient per a destruir el millor, més bell i perdurable, sinó amb el sentit moral més net; amb la puresa i fermesa de l'esperit qui triomfava del món antic: amor, justícia, germanor entre els homes, victòria sense violència, pel testimoni i el sacrifici.

Les millors quintaessències del món antic i el modern, en les "Horacianes" — les millors essències ideals i per això eternals, no històriques, ni fugisseres, de la perfecció humana —. No us costarà gaire de seguir-hi el rastre d'Homer, boronívol i energètic; hi trobareu relleus sereníssims de Partenón; autèntics relleus d'escultura, per als ulls de la intel·ligència, obra del sentit de les formes i llurs arquitectures que tenia aquell gran esperit; del seu afany definidor, és a dir, limitador i combinador, qui retalla i martel·leja, amb ritmes, accents i cures — amb el goig del bon escultor partenònic qui es complau a deixar visible la incisió del cisell qui defineix — les formes verbals. Sentiu en aquests versos la tensió entusiasta i saniosa que a Plíndar, en comanava la tensió dels músculs dels atletes, i que, en formes per als ulls de carn, ens donen els prodigiosos lluitadors dels frisos partenònics. Hi sentiu els perfumats eflusius, les suaus volades, en corbes àgils i fines, de les idees de Plató; vora les harmonies sentencioses, també esculpides en paraules, de Sòfocles. I a moments, curts moments, la púdica melancolia virgiliana i — no cal dir-ho — sempre, el sobirà i esplendorós "ordre lúcid" del seu amat Horaci; però de més ençà, profundament, la sonora dolçor de Lluïl i l'espiritual i raonadora elegància d'Ausies Marc. I, per damunt de tot això, la festa magnífica, de què hi ha pocs exemples en la nostra poesia antiga ni en la moderna, la festa de paraules qui ens fa enorgullir de tenir una llengua tan bella, tan rica i tant sonora i diversa d'acents i de ritmes, capaç de dansar d'aquesta manera amb aquells "salts de lirisme", en que sovint es completa l'ànima de bon atleta de l'esperit, el nostre gran poeta.

Per això, amb la seva mirada penetrant, amb el seu noble gust, ha estat Costa i Llobera el veritable mestre, tan alt i tan pur, del classicisme vers el qual s'han esforçat les darreres generacions. Aquest llibre n'és la guia més segura. Missatge nobilíssim i sinceríssim d'una espiritualitat molt desinteressada i molt neta.

D'ell pot dir-se amb tota certesa, que és dels pocs qui han tastat, segons una seva expressió, "el glop vessat de la nectària copa". D'aquell "nectar poètic" que ell gusta en Horaci i que "febre i deliris d'embric no dona — dona la calma de l'Olimp, la sana — força tranquil·la". Força de l'esperit que ell proposa a la joventut nostra: "Tal vos somriga l'ideal, oh joves — unint el seny amb l'ímpetu — i amb gran serenitat que és la divisa — de la potència màxima".

Aquesta pura i serena joia que en una poesia plena de llum i ritmes i joies dels elements, no riu; manté el rostre serè com els déus asseguts qui reben el vel sagrat als relleus del Partenón; com els joves magnífics, qui munten al seu fris els nirvósos i ben domats cavalls — tan joiosos, però qui no riuen. La veritable "eudí", la grega serenitat dels elements,

quan són més tranquils i riosos. Com en el rostre seriós — on els ulls són més oberts i lluminosos — mentre un perfum de somriure vola entorn dels llavis, sense contreure llur puresa — dels joves i les noies on la salut és més ferma i més equilibrada. Ah, gràcies severes, gràcies de fortitud, tan lluny de les gràcies gràcils, gràcies de feblesa dels temps nostres.

Com transfigura aquesta serenor del poeta ingredients que duia al seu esperit el romanticisme! Quina dolça enyorança, i què serena aquella evocació de la joventut passada — tendres memòries d'una edat cànida — qui es corona d'anèmones". I en "Entrada d'Hivern" quines sensacions tardorals més diferents de les romàntiques i "modernistes"! Els núvols "vénen del nord com a legió de bàrbars" (nobles resonàncies de la dignitat greco-llatina en aquest símbol).

Es cert que en una estrofa meravellosa evoca la trista i fangosa tardor. "Ja cau la tardor pallida i esfulla — sa corona de pàmpols que l'oratge, marcits i llagrimsos arrossega — com esperances mortes." Però tot això només sembla evocat per a fer més intens el seu goig de recloure's a la seva cambra on, sota la "llàntia vigilant", "tot l'univers palpita", en aquells "festivals del pensament" els únics que "afretura" la seva ànima tan alta.

Heus ací el missatge del gran Costa i Llobera per a tots nosaltres. Això sí, molt exigent; qui vulgui seguir-lo, ja sap què li pertoca. Ser molt exigent envers ell mateix i, l'obra que faci, en preparació, educació, estudi; llarg i exercitadíssim hàbit en el tracte amb la perfecció. Amb aquestes condicions, tots poden trobar la més pura font de coratge i energia i enfortir-hi les tasques més diverses, en les "Horacianes": el poeta i el prosador, el guerrer i el sacerdot i el manobrer i el comerciant i el polític — amb tal que amin la perfecció de llur obra i els guïi un sentit de noblesa i puresa, i els encengui una desinteressada — en absolut! — amor de Catalunya. Aqueix és el mestatge d'aquell home tan català, tan conixerdor i "sentidor" de les nostres virtuts essencials i tan universal alhora. Ja sabeu com li agradava de conèixer estranyes i llunyanes terres. Però sempre

enyorava Catalunya. I la seva norma de catalanitat i universalitat, ben clarament la revelava en els seus consells als joves: "...mes no us tanqueu ombrívols, — dins una llar històrica — sens horitzons. Voleu sobre les terres — enfora, amunt, com l'òliga!" La qual travessa "mil horitzons" i "... de tot lo que trescant aferra — gustant-ne fibres íntimes — se n'assimila la potència i torna — cap a son niu més àliga".

Mesurem pel seu patró tot allò que fem per Catalunya. Allunyar-nos-en, per divagacions, per incautes embadaliments, serà fer mala obra de catalans.

L'analfabet literari, l'esportista de professió, trobaran la poesia de Costa i Llobera "massa sàvia"; d'altres voldran recloure-la en un temps i en una escola o en un gènere. Tal esteticista de l'"intuïció" i del "concret", trobarà aquesta poesia massa abstracta. A l'analfabet només podríem respondre que procurés tornar-se alfabet. A l'historicista que no ha entès la valor perenne d'aquesta simfonia d'eternitats, que formen les "Horacianes". A l'esteticista del concret, que sí, que la poesia de Costa i Llobera, mai no descriu particularment, ni individual; parla sempre de coses generals; no té sovint imatges "qui parlin massa concretament als ulls. Es més, sovint la reflexió, el pensament, omplen gnòmicament els seus versos. Hi abunden les paraules qui nomenen qualitats morals, funcions de l'ànima, essències de cultura, filosofia, o història; són plens d'allusions a mites, històries, llegendes de l'antigor. Ah! però tot això viu, palpitant, "energètic", ho repetixo, perquè és el mot que em sembla definir la qualitat principal d'aquesta poesia. Totes aquestes paraules, qui per a d'altres serien abstraccions, per a ell són "virtuts", és a dir, forces, qui actuen inevitablement, en la vostra vida espiritual i material i tota joiosament l'animen. Aquesta poesia, com la bona música, no us evocarà imatges individuals concretes, però tindrà per a vosaltres tota la força evocadora i animadora de la bona música. Es més, us suggerirà una "imatge general", qui us semblarà més intensa que totes les imatges individuals i concretes. Perquè serà síntesi i quintaessència d'imatges individuals; revelació de la idea realíssima qui les anima totes.

Mireu quina "descripció" us evocarà, com aquests versos, tota la llum sedant i serena: or, mel, líquida resplendor, de les illes malaurades: "Jo sols hi podré dur de ma garriga — qualche bresca de mel, però mel pura — que pren l'abella als romanins estèrils, — mel com ells olorosa i ben daurada — com rajoli de sol qui daura l'illa".

Intenses evocacions generals, però energètiques i musicals, d'una cascata: "Saltant rugint a l'esglaiat abisme — formes incertes de roent escuma." I més endavant: "Verges fontanes que esmortides cauen — la vestidura pel rocam s'esquinen — volen i es perden a la vall profunda — vels de bromera." I aquella estrofa, magnífica: "Tot el brancatge del barranc tremola, — l'au al volar-hi esparverada gira — just a la gola dels avençs qui ronquen — l'iris hi juga".

Recordem en l'"Abella" com la "intenció moral" us és comunicada pel moviment, per l'energètica del ritme imitatiu del vol de l'abella; meravellosa fusió en un esperit complet, d'intuïció i pensament. "Sents tu l'abella brunzir, escolta-la — com en vers gnòmic modulla màxima."

Recordem la força, la tivantor muscular d'aquells versos als joves: Fills d'una raça detruïda i forta — qui unia el seny amb l'ímpetu, — no renegueu de vostra sang, oprobí — al fill qui n'és opòstata. Quina "descripció" d'un heroi us donaria, imponent, la seva presència com aquest vers exabrupte: "Es ell; du el signe de la victòria." I, amb paraules, qui en mant discurs acadèmic formarien un vulgar lloc comú, observeu, pel joc de sonoritats i de ritmes quin vers sublim: "L'art i l'idea animadors de pobles!"

Aquest darrer vers és de la "Mediterrània". Si en una d'aquelles absurdes enquestes periodístiques, em posessin en el compromís de declarar quina em semblava ser la millor poesia catalana moderna, jo, tot pensant en mitja dotzena d'altres, no dubitaria gaire a assenyalat aquesta. Tot hi és en aquest sublim poema: inspiració sobirana; música noble i entusiasta pensament, vida palpitant, forma perfecta, tota la història i la cultura mediterrània, i la més intensa i formosa Catalunya. Mireu amb quina festa d'elements comença: ritmes i sonoritats, no sols us fan sentir i "veure", els moviments dels vents i l'ai-

gua sinó que el darrer vers us esquitxa materialment la cara amb el refrigerant solobre. Mireu també quin bellíssim joc de moviments contraris de vent i ona en el tercer vers: "Cel i mar lluen clars diàfanes, — en competència, l'oreig animashi — i jugant amb les ones qui juguen — rompre-les fa com en rialla fresca."

Aquests miracles havia de fer possibles en l'art de Costa i Llobera l'adopció més o menys personal i reformada dels metres antics. Es la reeixida més feliç que en temps moderns ha pogut assolir-se de l'ús d'aquestes formes; perquè lluny de voler fer imitació purament erudita, o conxorxa de forma antiga amb l'esperit d'una època nostra i sovint amb les seves inquietuds i descomposicions, la temptativa ha estat en ell entusiasta i sincera, i les formes antigues han rebut en les "Horacianes" la matèria pura i resplendent de que enen dignes. Aquestes formes, qui van néixer i es van perfeccionar com a motllos naturals de l'esperit mediterrani en allò de més joies, més serè, més bell i més noble. Aquelles formes — això ens sembla revelar la lectura d'"Horacianes" on sembla haver esperat, feia segles, de ser inclosa la nobilíssima llengua catalana. Mireu com hi dansa, i com hi canta.

Insistim. Un llibre així està per damunt d'escoles i de grups; i d'allò que se'n diu evolucions de l'art i de temps antics i temps moderns. El que és, una poesia de prova. Com en tota cosa perfecta, no val a dir-hi "a mi no m'agrada". La rèplica és: doncs t'ha d'agradar. Si no t'agrada és perquè no hi arribes. Aquesta poesia és de prova per a la teva personalitat i a la teva cultura. El grau de la teva comprensió i entusiasme envers ella assenyalat el grau del teu progrés espiritual i de la depuració del teu gust, de la teva consciència de català. Si et semblés anacrònica, no dubtis ni un moment que l'anacrònic ets tu.

Tantes edicions i reedicions econòmiques que es fan ara, per què no es fa una reedició "integral" i popular de les "Horacianes"? Mai com avui oportuna.

Jo us ho recomano, catalans; llegiu, rellegiu, apreneu de memòria aquest llibre que és, no sols un dels millors de la poesia catalana, sinó un dels millors de la poesia de tot el món.

J. FARRAN I MAYORAL

Juliol, 1938.

Carnet de les Lletres

EL "PREMI DELS NOVEL·LISTES 1937"

El "Premi dels novel·listes" té unes característiques completament distintes de les del Premi Crexells, també de novel·la, de la Generalitat. Aquest és atorgat per un jurat d'escriptors, nomenat per la Consellera de Cultura, a la millor novel·la publicada o inédita presentada al concurs, dintre el termini establert. El "Premi dels novel·listes", en canvi, és concedit per sufragi directe dels novel·listes i traductors a una novel·la publicada durant l'any anterior. No ha d'ésser, doncs, considerat com un premi de consolació, sinó com una distinció a la novel·la que en sigui mereixedora, a criteri de la majoria dels professionals del gènere i dintre la limitació de temps fixada per les condicions del premi.

Recordem que en els dos anys anteriors, el "Premi dels Novel·listes" recaigué, l'any 1935, a la novel·la "Camins de nit", de Sabatini Joan Arbó i a "Suburbí", de Xavier Benguerel, l'any 1936.

Entre les novel·les publicades l'any 1937 i que, per tant, participen automàticament en aquest Concurs, figuren: "Apassionat", de Josep Sol; "Muralls de silenci", de J. Roig i Raventós; "L'últim romàntic", de Joan Cornudella; "Metges o traficants", de Jordi Joan Riquets; "L'arbre del bé i del mal", d'Alfons Maseras; "Romanço d'amor i de guerra", de Vicenç Prat; i "Entre l'amor i la guerra", de Domènec Diumenge.

Sabem que es prepara un homenatge a Chesterton, el qual consistirà en la col·locació a Sitges d'una làpida, obra de l'escultor Rebull, en l'edició d'un llibre amb la traducció de fragments d'aquest important escriptor anglès, amb comentaris de Pau Romeva, i en la publicació d'un opuscle, que serà traduït a l'anglès, d'opinions i estudis de diversos crítics catalans sobre Chesterton.

CHARLES MAURRAS A L'ACADEMIA FRANCESA. — El 9 de juny darrer Charles Maurras fou elegit membre de l'Acadèmia. L'any 1923 fou rebutjat pels Quaranta, els quals preferien la companyia de Celestin Jonnart, que tenia l'avantatge de no haver publicat ni una ratlla. Maurras féu editar aleshores un volum, amb els fulls en blanc, que portava el títol de "Obres completes de M. Celestin Jonnart" i manifestà públicament: "L'Acadèmia m'ha rebutjat. Mai més no em tornaré a presentar." Ens interessaria més saber per què ha obtingut els sufragis que li foren refusats l'any 1923 que conèixer els mitjans de què s'ha valgut en aquesta ocasió. Escriptor de gran estil, mereixeria aquesta distinció si comptés únicament el punt de vista literari. Hi ha, però, l'aspecte moral. Es clar que l'Acadèmia, en acollir un escriptor no ha d'acceptar necessàriament la seva obra. Encara que així fos, els vint electors de Maurras no afegirien gaire pes a la seva glòria. El vell lluitador, en tornar enrrera de la seva decisió de fa quinze anys, s'ha vist obligat a reconèixer públicament certes veritats amargues i ha demostrat que pensa ja en el retir. L'Acadèmia francesa, per la seva banda, acaba de definir-se en acollir aquest Inuàlid, catòlic i monàrquic, condemnat per l'Església i traït pel seu rei, que Bernanos en el seu darrer llibre ha lapidat implacablement.

T A L A I A

ERNEST HEMINGWAY

Ernest Hemingway, l'originalíssim escriptor nord-americà, va venir a Espanya abans de la divisió de les dues Espanyes, la que accepta i ajuda, ajudant-se, la invasió estrangera i la que la rebutja. Va trobar, ja aleshores, l'Espanya autèntica.

L'obra de Hemingway: "Death in the afternoon" (Mort en el migdia), Manual de taumàquia, no és pas l'"espanyolada" de sempre. És fruit d'una "posició" de l'autor i no d'una "visió".

L'escriptor rus Ivan Kaszin ha escrit: "Ernest Hemingway o la tragèdia de la força en el buit." La definició és justíssima.

Justíssima en part, i fins ara. Ernest Hemingway és un autor nascut de la guerra europea. D'aquesta guerra arrencà el seu primer nodament com escriptor. "Farewell to arms" (Adéu a les armes), obra de renom universal, i "The Sun also rises" (El sol també s'aixeca), ens diuen un Hemingway que es deixa arrossegar. Ple de força, esportista ell, ple d'inquietud, Quixot en germen, però Quixot de desmaiades quixoteries, no sap pas endegar els dubtes ni omplir el buc de la seva existència. Els seus herois preferits — miralls que n'emmirallen altres on Hemingway s'esguarda —, viuen una evasió absoluta, vagabunden sense objecte; són homes orfes de set, el que vol dir homes sense continuació, doblegats per un destí implacable. Aquests herois són idèntics d'ànima, diguin-se els noms que es diguin: tinent Henry, Nich Adams, Frazer o Jake Barnés.

Es a Espanya on Ernest Hemingway comença a trobar-se. El cas és especialíssim. La tendència més forta de l'actual literatura dels Estats Units de Nord-Amèrica és la d'esdevenir autènticament nord-americana i descobrir una Amèrica encara desconeguda. John Dos Passos i Ernest Hemingway — en rebel·lia contra el corrent majoritari —, porten els Estats Units al món. Dos Passos — literat de recerques —, recerca per on passa. Hemingway es construeix, i la seva construcció comença a Espanya.

"Mort en el migdia", guareix l'autor de: "The Lost Generation" (La Generació perduda), de l'amargor que la guerra europea del 14 li havia deixat a la boca. Veient torear, concepció, davant la vida i la mort, un nou sentiment de la dignitat de l'home. Les elucubracions del "Manual de taumàquia", tancades en "Death in the afternoon", són punyentíssimes i van a conclusions insospitades. L'actitud del "torejador" que "sofex i mor sense parlar", porten al cogitador a la tragèdia grega. I Edip i Belmonte es col·legen — l'un amb els ulls arrencats i l'altre dansant entre les banyes punxegues dels braus —, per a oferir ambdós un espectacle refrigerant a la set agressiva i sagnant de les multituds.

Per què és dintre un manual de taumàquia que hem d'aprendre, dit per un escriptor nord-americà, que el que cal a l'home, per dignificar-se "és treballar i treballar bé"? Fou l'Espanya doble, presentada i sentida per Hemingway, la que va imposar-li la teoria? Qui sap! Hemingway, en dir treball, vol dir acció. El torejador treballa més quan més s'apropa a les banyes del

brau. Treballar significa també, per Hemingway, complir un deure. En "Green Hills of Africa", Manual de la caça del lleó — que sembla seguir el redreçament de "Mort en el migdia", Manual de taumàquia —, Hemingway segueix construint-se i fent del temisman, del boxador, de l'esquiador, de l'ex-combatent medallat, del pescador de canya, del caçador de lleons i del matador de braus, que alenaven, múltiples, en ell, un sol home que s'ha simplificat fins el grau justíssim i que, del seu axioma, plagat a la capçalera de les seves: "Històries Naturals dels Morts" — "La cosa més fàcil i més natural és una mort violenta" —, n'ha sabut aprendre que: "El viure no té importància si la vida no compleix una finalitat social que la dignifiqui, això malgrat que li calgui vorejar la mort".

Es ara — de cara a un ajut efectiu a l'Espanya que sangra —, quan la "tragèdia de la força en el buit" de Hemingway s'esvaeix i quan el gran escriptor nord-americà dona finalitat als seus vagabundatges. No és ja un repòrter més en la nostra guerra. En el seu Manual de taumàquia fa constar que: "després de l'acabament de la gran guerra europea, és Espanya l'única nació del món on es pot contemplar de prop la vida i la mort. Oh, presagi! La lluita hispànica de mort i vida d'uns pobles ha donat a Hemingway la definitiva lligo que li podia donar Espanya i el món. Per això l'autor de "Torments de Primavera" treballa, amb treball pur, per a nosaltres i amb nosaltres.

"NOVILUNI", DE RAMON BECH

El poeta Ramon Bech té dinou anys, i una personalitat ben afermada.

"Noviluni", el seu primer aplec de poemes, (Edicions "Oasi"), ens el mostra en combat i ens el presenta en triomf.

Tal vers ve directe de Garcia Lorca. M'a pressa a dir-ho:

"Quin bell perfil de moneda
té la lluna sobre l'aigua!
Moneda d'alcova trista
entre remors de carn blanca!"

Però la majoria dels versos del llibre són ja de Ramon Bech. Dinou anys!

Hi ha poemes, que compten en literatura, sense que hagin abandonat mai les resonàncies dels altres: resonàncies directes; confusions d'escola; lligams de grup. Ramon Bech ja braceja sol. Les influències que se li troben són aigua que aparta, en lliscar-hi.

I aleshores... El poeta personalíssim se'ns mostra, amb una personalitat feta de joventut, que és tumulte, que és excés, que és llum atormentada, que és color sacsejat.

Ramon Bech, en els seus primers versos, era un embriac de sons; el colpegen les paraules com el gran doll d'un brollador cobreix d'aigua l'estàtua que el corona. Ramon Bech és un poeta fecund que ha dit la seva puixant primavera emportant-se de versos, com de roses el roser. "Noviluni" és un recull petitíssim de la seva producció abundosa, i un recull revelador. Ramon Bech ja no és estàtua amb aigua dringant que el tapa. Verbebra els seus versos, utilitza l'ex-

plosió demorosa de la seva joventut, i es presenta ordenant imatges, jugant amb visions, recordant somnis, idealitzant moments. Ben original. Modalitat albiradorament nova en la literatura catalana.

I modalitat ben catalana, cal dir-ho. El poeta de "Noviluni" exotitza per fantasia, amb vol giravoltant d'estel de paper, però l'estel volaire surt, amb fre de cordill, d'un terrat de Barcelona.

El "Zoo" de Ramon Bech és "zoo" de parc urbà que ha aconseguit aturar el pas del poeta. Meditació. Lirisme. Imatges al volteig.

De: "Oda als Elefants":

"Però tan musicals—entre la carn i l'ungla—
com la peresa blanca de lluna dins la jungla."

Quin vers tan magnífic dona, a l'exotisme dels elefants, la sensibilitat de noi de llibres de viatge il·lustrat que és encara Ramon Bech!

I la visita al "zoo" avança. I les formigues, i el lloro, i el simi, i l'ase — ("zoo" infantil de joguina) — fan present el poeta que es cellanguia cogitativa, sentimental, o ja amb un tic d'ironia, destre en imatge, aprenent la cara contra els mots brollants, com si l'apreïés damunt d'un vidre.

Després el poeta es fa present en la ciutat. Un barcelonisme racial el segueix en la seva empremta lírica. Aquest ciutadanisme barceloní, culmina amb l'"Oda al Déu Ciutadà", oda de primer ordre en qualsevulla antologia.

Un altre element treu el cap en "Noviluni". La precisió del nostre paisatge, en mig d'una gran barreja de ruralisme i fantasia, que fa la força originalitat de: "La Vella dels Bous" i de l'"Edip Hungar".

De: "La Vella dels Bous":

"I pels camins vindran uns bous famèlics,
després de conrear la terra gràvida
— amb un pagès de gorra i espadenyes
i un romani a la boca —."

Aquests versos, fets de paisatge, van seguits d'aquests altres:

"I consumat un magne sacrifici,
— sacerdot de les tiges que s'enlairen,
de les llunes que seguen les espigues,
dels ramats que empoïvoren les llunyanies —,
es menjaran les tres remotes roses."

Ramon Bech, dinou anys, i una formidable empremta de poeta!

I una personalitat cada vegada més ferma! Els primers versos de Ramon Bech semblen cants de saturnial; el poeta es capbussava en el color i expressava el capbussament amb el ritme que trobava. Donava la impressió d'un nedador que arribés a la platja arrossegant amb ell, com un llençol, tota l'aigua del mar que l'havia tocat. També recordava un pintor que s'encengués, com un vitrall, tocat pel sol, amb els colors de la seva mateixa paleta.

"Noviluni" és una ordenació, un escolliment i una auto-presentació en moments de mesura, quan el poeta, vestit d'home reflexiu i àdhuc irònic, oblidat les festes dionisiàques del ritme i el color i es passeja pels carrers de ciutat vestit de llarg i portador de targes pròpies a la cartera.

Ramon VINYES

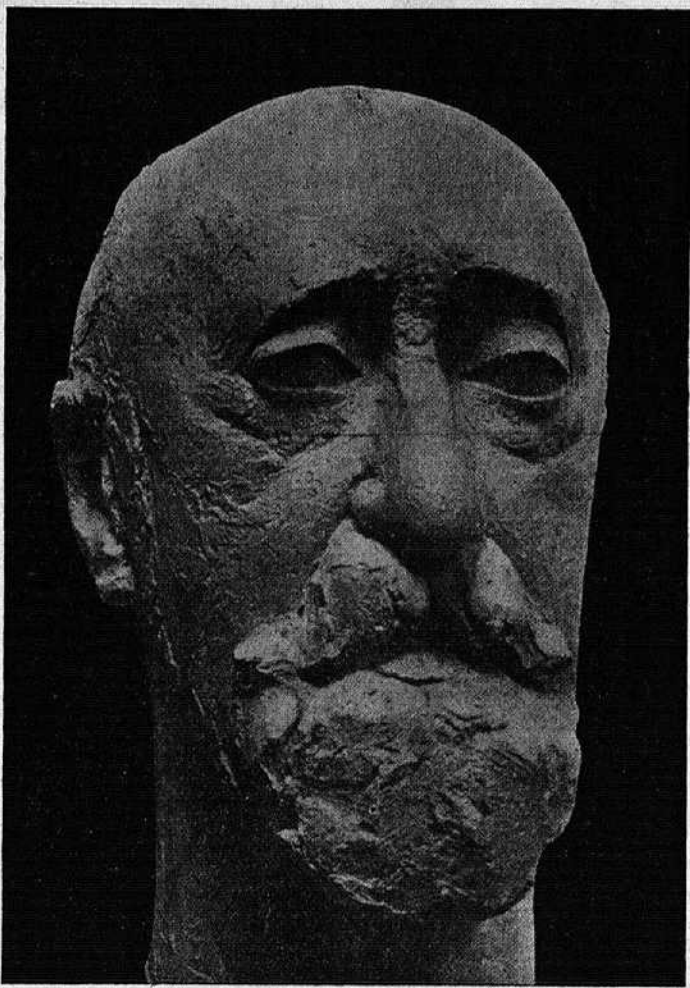
22 JULIOL DEL 1936

COM FOU ENTERRAT APEL·LES MESTRES

Diumenge 19 de Juliol. Dos quarts de quatre del matí. Pels carrers, grups d'endiumenats. Hora blanca excursionista. Jovent predisposat a respirar l'aire del camp i retornar cap al tard carregat de flors i branques. Les quatre. Prou era coneguda i confirmada la nova de la militària. Trets llunyans que fan fugir els pacífics excursionistes. Per les Rambles advertim preparatius bèl·lics. Què passa? "Els militars sublevats — ens diuen — s'acosten". Aquests recomencen el tiroteig. Les metralladores inicien la seva crepitació nerviosa, enervant, i aviat ressonen els cavernosos disparats dels canons. Aleshores

dos íntims que l'emocional amistat que del poeta rebien, en justa correspondència, havien convertit la seva en quelcom profund i entusiasta. I en arribar el moment dificultosíssim que ara us contaré, Joaquim Renart i Ramon Vilaró, que així s'anomenen els dos íntims, l'amistat professada i sentida, la varen forçar viva.

Joaquim Renart, prou el coneixeu, és un pintor de talent provat i un barceloní que astutament sap amb precisió penetrar en la història de la ciutat. I Ramon Vilaró, català fonamentalment bo, és un entusiasta amb el cor sempre a punt per a batre davant d'un homenatge merescut

APEL·LES MESTRES. BUST DE VÍCTOR MORÉ

el poble i els guàrdies d'Assalt, en aquelles primeres hores, empenen la batalla, que aquell dia havia d'acabar molt més tard, amb la rendició dels insurreccionats, incapaces de resistir per més temps el generós i romàntic impuls.

A tres quarts de cinc, a la ràdio i al bell mig d'ordres i notícies, tot d'una ressona una veu potent que domina el rancor malhumorat que deixa anar l'aparell.

"A dos quarts de cinc de la matinada, tot just començada la lluita en els carrers, ha mort en la seva casa del Passatge de Permanyer, el poeta Apelles Mestres."

M'envaeix una vaga tristesa. Evoco l'estudi i la casa museu del poeta i dibuixant. Apelles estimava tot el que era estrany i paradoxal i el seduïen les psicologies subtils i complicades. El poeta — afortunadament per a ell — no era gens brillant, però sí tenia la simplicitat que no envaeix i que pertany a tots els temps. Amb la nova, llançada per la ràdio, del traspass d'Apelles Mestres, m'arribaven els records d'aquell estudi seu del Passatge de Permanyer: l'alta taula i uns llibres a vora de la finestra, i a les parets, reproduccions de quadres del Greco i aiguafortes de Goya i dibuixos vuitcentistes d'Apelles Mestres, en els quals es trobaven fonament sentits l'originalitat, el pintoresc i suggestiu de la ciutat.

Després varelé assabentar-me que a dos quarts de cinc de la primera matinada de la Revolució i de la nostra Guerra, tot escoltant els espèctres de la fuselleria, el poeta de "Margaridó" i "La Rosons", es trobava dempeus a vora del seu llit i com un cos que s'arruga de dalt a baix i s'arronga sense doblegar-se, cau a terra, mentre que en el carrer de Llúria i molt a prop de la reixa del Passatge de Permanyer, la lluita terrible continua...

El cadàver d'Apelles Mestres, el diumenge i dilluns següents va quedar tan sols vetllat per uns íntims. Entorn de la casa del poeta, les metralladores revolucionàries i, pels aires, els avions lleials. Aquelles ressonen sense reposar.

El dimarts, dia 21, a les cinc de la tarda, es presenta un fúrg. No hi ha taxis ni cap altra mena d'autos, puix que tots han estat requisats. Ningú no pot acompanyar-lo. I el cos del cantor de "Poemes de Mar", molt sol en el fúrg mortuori, abandona la casa museu del Passatge de Permanyer, deixant-la submergida en un silenci impressionant.

El dimecres 22 de juliol — i ara es complirà el segon aniversari — arriba a la casa, per telèfon, un avís desolador. L'Administració del Cementiri Nou, cominàtorament, diu que de no presentar-se aquella mateixa tarda els familiars en la Necròpolis, el cadàver d'Apelles Mestres anirà a raure a la fossa comuna.

Però això no serà, ni podrà succeir tan fatalment. Apelles Mestres comptava amb

i que es reti a un home extraordinari. Molt fusionat, Renart i Vilaró, amb el nebot del poeta, Ticià Mestres i un altre familiar del difunt, dirigiren les seves passes com pogueren i sortejant les bales, a la Generalitat. Allí no aconseguiren un auto per a traslladar-se al Cementiri.

Més afortunats a l'Ajuntament, pogueren posar en clar que en una funerària del carrer de Muntaner, potser trobaríem un taxi. Els quatre empenen el camí. De la Plaça de la República a l'Eixample coneixen Renart, Vilaró, Ticià Mestres i el familiar del poeta, la tortura d'un calvari inacabable. Arreu descàrregues. En les orelles dels quatre un nom que colpeix com una crida desesperada: Apelles Mestres. I ja en els familiars i amics una preocupació: avançar, avançar... I així un minut, i altre, i altre...

Trets els persegüen per arreu i quan el foc tan sols un minut s'atura, es prossegueix la penosa marxa.

Finalment arriben a la funerària del carrer de Muntaner. En aquella neotàfia no hi ha cap auto, però... Uns xicots — la mà en els gallets dels fusells — baixen d'un cotxe requisat... Renart i Vilaró exposen el seu desig.

"Tot seguit tornem—responen. Afegint: —Tan sols ens arribem a l'Hospital Clínic a deixar-hi unes barres de glaç que serviran per als ferits. Paraula que tornem. Espereu uns minuts."

I així va anar. Com pogueren s'encabiren, en l'auto, els set. Ramon Vilaró els pregà que els acompanyessin al Cementiri Nou, puix que anaven a enterrar Apelles Mestres.

"El poeta? — digué un. Afegint: —Però si viu al Passatge Permanyer..."

Renart i Vilaró l'informaren que el cos es trobava ja en la Necròpolis, i que si no hi anaven tot seguit corrien el perill que Apelles fos enterrat en la fossa comuna.

"No serà pas així, perquè ara posaré l'accelerador — va dir el que conduïa. —El poeta Apelles Mestres reposarà en la seva tomba... Hi va la meua paraula. Ho dic perquè quan jo anava a l'escola vaig aprendre alguns dels seus versos..."

"I jo, — afegí un altre dels xicots —, quan era noi, en les "Escoles Massén Cinto", també recitava poemes d'Apelles Mestres... Depressa, depressa, que serem nosaltres els qui en la plenitud de la revolta enterrarem un gran poeta de Catalunya..."

Vilaró i Renart molt aviat posaren en clar que aquells magnífics revolucionaris pertanyien, el que conduïa l'auto a "Estat Català", l'altre a l'Esquerra Catalana i que el tercer, de cognom Cardona, era guàrdia d'Assalt i natural de Cornellà.

Arribats al Cementiri, ràpidament Joaquim Renart va assolir que a l'Administració li despatxessin l'autorització d'enterrament. On l'advertiren que solament

RECORDANT L'ARGENTINA" EN EL SEGON ANIVERSARI DE LA SEVA MORT

Dilluns farà dos anys de la seva mort sobtada... Suzanne Cordelier ho ha contat en el seu llibre "La vie brève de la Argentina". El dia 18 de juliol de l'any 1936, l'Argentina es trasllada dels voltants de Bayonne, on descansa, a San Sebastián, on els bascos donen una sessió de danses en honor seu. El dia és magnífic. Ella va, increïblement jove i bonica, vestida simplement de blanc, rodejada dels seus íntims. Està encisada per l'espectacle al qual l'han convidada. Són les nou del vespre. L'Argentina agafa el camí de la seva torreta. Hi penetra. Fa alguns passos. I s'esfondra. Ha travessat alhora el llindar de la seva casa i el de l'eternitat...

Pobra Antònia Mercè! No hem oblidat encara, no oblidarem mentre visquem, el preciosisme exquisit de la indolent i coqueta "Cariñosa". Ni les convulsions patètiques de "La vida breve". Ni l'alegria comunicativa de "La Corrida". No hem oblidat encara, no oblidarem mentre visquem, el "pianissimo" subtil d'aquells talons màgics. Ni la virtuositat perlada i la vida prodigiosa d'aquelles castanyoles miraculoses, tan riques en unes variacions simfòniques...

"C'est la fin de tout", exclamava Levinson, aixafat, en morir Anna Pavlova. Ara també és "la fi de tout". Perquè la mort d'Argentina ha fet un gran buit que costarà molt d'omplir. Es prematur parlar de successores seves. Potser algun dia en tindrà una. (Ho serà algun dia Trini Borrull, com insinuàvem l'altra setmana? El temps ens ho dirà.) Es prematur parlar de successores seves. Perquè d'artistes úniques com Antònia Mercè només en surten molt de tard en tard. Dansarina única, sí, l'Argentina. Molt per damunt de totes les altres.

Ella fou la més gran artista de la dansa teatral espanyola. Una artista sensible. D'una sensibilitat delicada. Una artista sensual. D'una sensualitat càlida. Però sensibilitat i sensualitat controlades pel més pur dels estils. Perquè l'Argentina era sobretot una artista intel·ligent. Intel·ligència que li permetia de desposseir el ball popular de superflu i de pintoresc fins a atènyer un art pur i despulat. Un art espiritualíssim. Fi, subtil, mesurat, lleuger, insinuat, immaterial. Un art meravellósament graciós. I tothora amputat d'esforç. La naturalitat, en efecte, era la gran força de les danses d'Argentina que, a desgrat d'ésser laboriosament concebudes i muntades, semblaven una fresca improvisació. Argentina dansava com nosaltres respirem. Dansava — perdoneu la frase desacreditada per tots els amateurs — com l'ocell canta.

Però, prou literatura! Perquè tota la literatura del món no repararà l'irreparable. Ni tindrà l'eloqüència del laconisme dramàtic dels mots que encapçalaven el telegrama que trameteren les agències la vigília del gloriós dia 19 de juliol del 1936, i que deien simplement i terriblement: "Ha mort l'Argentina!"

SEBASTIA GASCH

ANTONIA MERCÉ: «ARGENTINA»

podria disposar d'un paleta per aixecar i tancar la llosa.

"Nosaltres ajudarem en tot allò que calgui" — afegiren els braus minyons.

Es traslladaren al dipòsit de cadàvers, en el qual hi havien 123 morts. En el centre, un taüt amb un gran rètol: "Apelles Mestres, poeta." Previsor, l'havia col·locat Joaquim Renart. El cos d'Apelles presidia els cossos caiguts en la lluita. Entre tots, i a pes de braços pujaren la caixa fins a la tomba. L'obriren i contemplaren el bonadós d'Apelles que jeia amortalat amb la bandera catalana. Es varen donar paraula abans d'acomiar-se del poeta, que un altre dia tindrien cura de fer-li un magnífic enterrament. A uns metres de la tomba d'Apelles Mestres, unes dones endolades i en el futur l'esguard, deien adéu a un ésser estimat i admirat. El mort era Francesc Ascaso, valentment caigut lluitant en la Rambla de Santa Madrona, durant l'atac a les Drassanes.

Disposaren pietosament en la tomba el poeta. Era l'hora baixa. Un sol de foc caminava a la posta. En aquell moment, el guàrdia d'Assalt, Cardona, dirigint-se als íntims i familiars del traspassat, exclamava sense potser adonar-se de la grandesa de les paraules:

"Si no fos perquè alarmariem, ara jo, en aquest Cementiri, dispararia a l'aire el meu mauser revolucionari, engenant salves en honor del poeta Apelles Mestres."

I després de salutar militarment, entre descàrregues i espèctes de metralladores, els revolucionaris acompanyaren en l'auto fins a casa seva els íntims del gran poeta.

Rafael MORAGUES

CARNET DEL TEATRE

JACINTO BENAVENTE. — Cap altre escriptor espanyol contemporani no té la facilitat de l'autor de "Pepa Doncel" per a escriure comèdies. Qualsevol anècdota li serveix per a muntar una bastida damunt la base d'un diàleg intel·ligent, agut, mordag, d'una agilitat superabundant. Sovint aquesta literatura és expressada a través d'unes figures que no tenen res d'humanes. Però què hi fa! Un s'asseu a la butaca, i per mica bé que els còmics parlin, troba un plaer per a l'oida aquell joc de mots que van i vénen, i entrecreuen paradoxes, banalitats i ironies, en un estil sempre limpid i refinat, per plantejar i discutir temes gairebé inexistent. Parlem, és clar, en termes generals, puix és obvi que compres en la cent-cinquantena d'obres que constitueixen el repertori benaventista, n'hi ha, també, algunes de la categoria de "Señora ama" i "Los intereses creados", que són peces de les que sobreviuen per damunt de modes, de gustos i d'èpoques.

L'HOMENATGE. — Per iniciativa de la Federació Espanyola de la Indústria de l'Espectacle, la República ret un homenatge simbòlic a la personalitat de Benavente. No som propensos a engrescar-nos amb els homes pel sol fet de complir amb llur deure, que és el que fa Jacinto Benavente, com a espanyol, en aquesta hora tant important de la història del país. I que és allò mateix que fan tants altres milions d'espanyols, de bascos, de gal·les i de catalans. Però Benavente té vuitanta-dos anys que li donen dret a una comoditat i a un assossec que Espanya — prescindim, ara, de quina banda en té la culpa —, li escatima. I tant com és d'agrair que un ancià renunciï a aquest dret, tan vital a la seva edat, i a la possibilitat que li sigui reconegut, amb tots els honors, abans de passar per desertor de la seva pàtria, si es tracta, a més a més, de tot un Premi Nobel de Literatura, cal reconèixer-li el servei que fa a la República en permetre-li palesar, davant el món que tossudament li gira l'espatlla, que els seus valors positius li són fidels. Cadascú, doncs, pot donar a aquest homenatge la significació que més conjugui amb el seu deure d'adherir-s'hi. Nosaltres hi donem la que

queda consignada per a esvaïr totes les reserves mentals que per altres raons, ultra l'apuntada més amunt, podríem oposar-hi.

UNA SUGGERENCIA. — Dijous de la setmana passada assistírem a l'acte inicial de l'homenatge a l'il·lustre comediògraf, o sigui a la representació de la seva obra "La propia estimación", per la companyia que actua al Romea. Mentre escoltàvem aquell diàleg exuberant sobre fets d'una banalitat absoluta i emès per llavis de figures sense un mínim de contingut humà, pensàvem en el rendiment que podria donar a la causa de la República una comèdia nova de Jacinto Benavente, basada en un aspecte qualsevol de la nostra lluita, per la sola força de la seva vena inexhaustible, del seu domini del verb, de la seva fluïdesa inextinguible. Pel seu alt prestigi, l'autor de "Pepa Doncel" és l'intel·lectual més indicat per a prestar en aquests moments una utilitat eficient a la República. La comèdia nova que ja ens semblava veure podria representar-se simultàniament a Barcelona, València, Madrid i a les altres capitals de la zona lleial; a moltes d'Amèrica — amb quina il·lusió no la muntaria Margarida Xirgu — i podria traduir-se al francès i a l'anglès, per a ésser donada a conèixer a l'estranger sota el patrocini de la Sots-secretaria de Propaganda.

CORRESPONDENCIA. — Benavente aconseguiria amb una obra d'aquesta naturalesa — per superficial que fos, gosàriem dir — reivindicar-se per sempre més de velleïtats passades i correspondre amb un gest digne de la seva alta posició literària a l'homenatge que el poble espanyol, espontàniament, ha iniciat i que sistemàticament restaria prolongat per mentre duri la vida mortal del gloriós escriptor, durant i després de la guerra. Cap campanya periodística, cap film, cap discurs, no tindria el valor plàstic i universal que podria tenir una comèdia de Jacinto Benavente destinada a evidenciar, dins i fora del país, la veritat per la qual lluiten els nostres soldats a les trinxeres, i nosaltres, i les mares, i les germanes, i les dones de tots, a la rearguardia. Que qui pugui faci arribar el nostre suggeriment a l'eminent comediògraf i procuri fer-li entendre que la República necessita aquest retall de glòria que ell, si s'ho proposa, pot proporcionar-li.

Llegiu en el número vinent:

"Cartes inèdites d'Albéniz"

per RAFAEL MORAGUES

COPS DE BEC

EL PINSO DE CIVADA

En una subhasta d'art s'han adquirit un d'aquests dies a París dues teles de Picasso a un preu tan pujat que les agències telegràfiques han considerat la notícia prou important per a comunicar-la a tot el món.

El fet ens recorda una frase de Degàs a rel d'un cas molt semblant, que l'atenyia a ell.

El gran pintor, acompanyat de Forain, assistí a la subhasta d'un dels seus quadres, el preu del qual els postors feren ascendir a 400.000 francs.

I digué el gran mestre de l'impressionisme:

—Jo sóc com el cavall que ha guanyat una cursa: el triomf no augmenta la civada del seu pinso.

I afegí, encara:
—Podria molt ben ésser que el qui pintà aquest quadre no fos un imbècil; però que ho és el que n'ha pagat aquest preu, pots pujar-hi de peus.

CONVERSA AMB EL MON

Una de les veus que els radioients francesos — i els que enllà de les fronteres de França es complauen a escoltar les emissions de París —, més estimen, és la de Sacha Guitry.

Un dia entrà en una gran emissora privada, des de la qual havia de radiar una de les seves delicioses converses. Un ordenança l'aturà.

—Amb qui voleu parlar?

—Amb el món — respongué Guitry.

—Us està esperant — replicà l'empleat, assenyalant-li el camí del micròfon.

LES DONES DE CHAPLIN

Segons han comunicat aquests dies les agències, Paulette Godard s'ha casat amb Charlie Chaplin. A part les raons d'ordre sentimental que puguin haver-la-hi impulsada, de les quals ens guardarem de dubtar com d'escaldar-nos, és de suposar que també hi hauran influït les de caràcter material, puix és obvi que l'haver passat, en qualitat de mestressa, per la llar del gran humorista, resulta un negoci no gens menyspreable.

Ho diem perquè no fa pas gaire temps que llegíem que la primera esposa de Charlot, Lita Grey, cantava al Cafè de París, de Londres, al mateix temps que la segona, Mildred Harris, obria, a la pròpia "city", una "boîte de nuit" titulada "El Paquebot de Luxe". I afegia la revista que ens donava la notícia, que hi havia empentes per a assistir a ambdós locals, gràcies al reclam que representa per a una i altra dama d'haver estat maridades amb Chaplin.

Paulette Godard, doncs, sap que en accedir a allò que li reclama el cor, assegura el dia de demà en el cas que el seu marit — que tot fa creure que té més de velleïdós que de constant — es decidís per un tercer rompiment.

—Quan me'n canso, em divorcio i els dono com a passament el suc del meu nom... — deu dir-se l'autor de "Temps nous"... I si comença a pensar-hi, potser acabarà trobant-hi l'argument per a un dels seus millors films...

PARENTIU COMPLICAT

...O "Notes de Societat", si ho preferiu. Sir Anthony Eden és un amatíssim espòs i un excel·lent pare de família. Als vint-i-sis anys es casà amb Beatrice Helen, filla de sir Gervase Beckett, gerent de la gran firma bancària. Beatriu és bonica, gentil i cultivada i el seu marit l'estima tant com les delícies de la llar quan les vicissituds de la política li permeten de gaudir-ne.

La cara divertida del matrimoni Eden-Helen és la sogra del marit, lady Marjorie Beckett, que és, al mateix temps, cunyada de la germana d'Eden, la comtessa vídua de Werwick. O sigui que l'ex-secretari d'Afers Estrangers del Regne Unit, té sogra i cunyada en una sola pega. A Madrid, ja hauria sortit en una comèdia.

RETROGRADACIO

Acabada la guerra franco-prussiana del 1870, funcionà a Versalles una comissió revisora de graus. Camille Pelletan, en qualitat de repòrter parlamentari, assistia a les sessions, en les quals gairebé tots els oficials de "casa bona" eren mantinguts en llur graduació, mentre que els de procedència més modesta sofrien, en llur majoria, sensibles retrogradacions.

Sortint del saló de sessions, Pelletan travessava la plaça d'Armes, on hi ha l'estàtua del general Hoche, figura de primer pla en la Revolució del 93. En ésser-hi davant el periodista s'acarà a la gloriosa effigie i li digué:

—Amaga't, Lazare... Si et veuen, et retortaran sargent!

criure un "Voyage en Suisse". Després, amb l'import dels drets d'autor, va realitzar el seu propòsit, al qual s'hi afegia l'afany de saber si les seves decepcions, manifestades per endavant, eren exactes.

L'HEREU

L'any passat morí als Estats Units l'escriptor americà A.-S. Paine, que havia residit molt temps a París, i que Mark Twain havia fet hereu. Era un personatge un bon xic encara i molt solemni, la qual cosa no fou obstacle perquè pels volts del 900 hagués adquirit múltiples coneixences al Barri Llatí.

Un dia fou presentat a G.-A. de Cal-lavet, el qual, un cop l'americà fou fora del cafè on acabava de conèixer-lo, digué:

—Mark Twain tenia molt "sprit", però l'esgotà totalment. No en deixà ni una gota per al seu hereu.

—Sembla que ve de debò això de la Comissió d'Enquesta.
—«Enquesta» molida creure-ho.

CANVI D'ORDRE

Un poeta francès, Louis Le Cardonnell, es féu frare després d'haver freqüentat el Barri Llatí de París al costat de tota la promoció literària de la seva època: darreries del 800.

Quan un altre literat — Laurent Tailhade —, sabé que Le Cardonnell vestia l'hàbit benedictí, digué:

—Sempre m'havia fet l'efecte que hauria optat per la "Chartreuse", que era la seva beguda preferida.

QUI IMITA QUI?

En una tertúlia literària es teoritzava sobre aquella paradoxa d'Oscar Wilde segons la qual la naturalesa imita l'art. I un dels tertulians retreia que no fa molt Alexandre Arnoux, després d'haver escrit "Le rossignol napolitain", volgué conèixer Venècia, la qual no sols trobà tal com

—En lloc d'un imperi groc, aviat serà un imperi morat.

ell la descriu en la seva novel·la, sinó que fins i tot hi pogué conèixer la majoria dels personatges que es mouen entorn del protagonista de la seva obra.

I un altre digué:

—Amoux no ha fet, en aquest cas, altra cosa que seguir l'exemple d'Alexandre Dumas, que, desitjós de conèixer Suïssa i mancant-li diners per a fer-hi el viatge, començà pel final, o sigui per es-

L'ESTUEIG DEL QUI TE POR

INNOCENTADA

Les mistificacions literàries amb motiu del primer d'abril — data que a França, com és sabut, és l'equivalent al nostre 28 de desembre d'abans de la revolució —, són molt corrents al país veí.

Henry Becque, molestat amb un crític, li escriví aquesta carta:

"Senyor: Estic decidit a esmenar-me honorablement, ensems que reconèixer, contra l'opinió de tothom, que les vostres crítiques són plenes d'una perfecta amenitat i d'una competència indiscutible."

I després de la signatura, hi havia aquesta postdata:

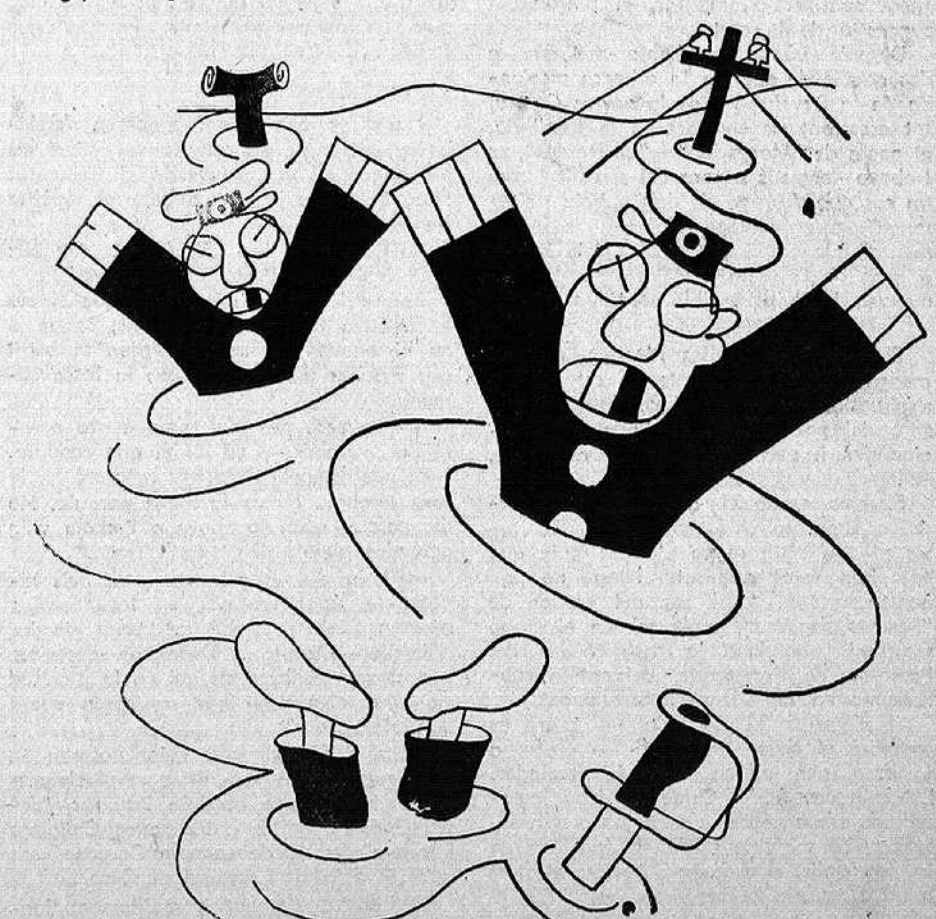
"Ara m'adono que el calendari assenyalava la data del primer d'abril."

PRONOSTICS

A l'època que Ivon Delbos era redactor en cap de la corresponència parisenca de "La Dépêche", de Toulouse, menjava diàriament a la Casa de la Premsa, en una taula que presidia el secretari general d'aquella Casa i en la qual molt sovint s'embrancava en acalorades discussions amb el seu amic Maurice Reclus.

Un dia que aquest, per empipar-lo, li pronosticà un gran esdevenidor polític, Yvon Delbos contestà:

—Si a les meves velleses arribo a ésser sots-secretari d'Estat, ho interpretaré com la meua entrada als "Invalids".

—Entre el riu Groc i el riu Blau, això cada dia està més verd.

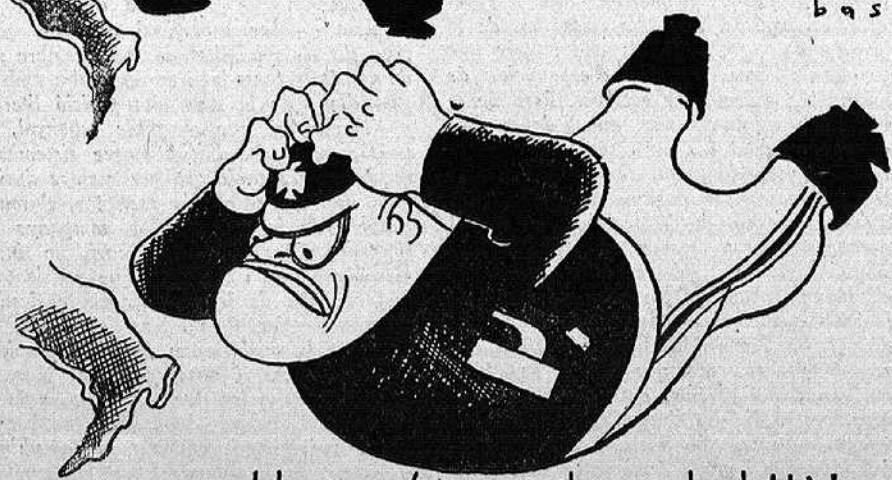
Tallo per aquí.....

enganxo per allà

Ara anirà bé el món!

Llamp!.. no m'ha cabut Itàlia